

"לדורות" סיפוריהם של ניצולי השואה החיים בישראל

שאלון לרישום קורות ניצולי השואה

איסוף סיפוריהם של ניצולי השואה הוא אחד המרכיבים החשובים ביותר בשימור הזיכרון ובהנחלתו לדורות הבאים. לכן, המידע על קורותיהם של הניצולים חיוני מאוד לחוקרים ולבני הדורות הבאים. בעזרת מידע זה אפשר יהיה להכיר את הסיפורים הפרטיים המרכיבים את התמונה הרחבה של תקופת השואה. לסיפור האישי שלכם יש חשיבות לאומית, מחקרית וחינוכית. אוסף הסיפורים מפורסם באתר אינטרנט מיוחד שכתובתו www.ledorot.gov.il

שם משפחה ושם פרטי כיום

שם משפחה: ושלר	שם פרטי: חיים
----------------	---------------

פרטים אישיים לפני השואה ובתקופתה
במידה והשאלה אינה נוגעת אלייך, אין צורך לענות עליה

שם משפחה איתו נולדתי: ושלר		בלועזית Vashler	
שם פרטי איתו נולדתי: חיים		בלועזית Haim	
עיר לידה: רדאוץ		בלועזית Radautz	
שם פרטי ושם משפחה של האב: דוד ושלר		שם פרטי ושם נעורים של האם: גוסטה אנצר	
מקום מגורים קבוע לפני המלחמה: צ'רנוביץ		בלועזית Chernivtsi	
השכלה/תואר אקדמי לפני המלחמה: (יסודי, תיכון, אוניברסיטה, ישיבה)		מקצוע לפני המלחמה: (תלמיד, סנדלר, מורה)	
מקומות מגורים בתקופת המלחמה: אוקראינה- מוגילב, רוסיה, אוזבקיסטן, רומניה (שם העיר או האזור ושם הארץ)		חבר בארגון או בתנועה: (בית"ר, השומר הצעיר, בני עקיבא) דרור הבונים	
במידה והיית בגטו, ציין את שמו		בלועזית	
במידה והיית במחנה עבודה או מחנה ריכוז, ציין את שמו		בלועזית	
המקום בו נודע לך כי הנך אדם חופשי: ארץ ישראל		תאריך השחרור:	
במידה והיית במחנה עקורים ציין את שמו (מחנות פליטים שהוקמו לאחר המלחמה בעיקר באוסטריה, גרמניה ואיטליה)		ציין מקום אליו חזרת לאחר השחרור צ'רנוביץ	
במידה והיית במחנות מעצר בקפריסין, ציין ממתו עד מתי		שנת עליה:	
		1950	
		טרנסילבניה	

אנא ספרי/י על קורותיך לפני המלחמה**(צינוני דרך: הבית בו גדלת, בית הספר, חברי ילדותך; במה עסקו הוריך, המשפחה המורחבת, חגים ומאכלים)**

אני ילד יחיד. נולדתי ברדאון שברומניה – בוקובינה. לא למדתי בגן ולא באף מסגרת אחרת. בבית דיברנו גרמנית, אבל למדתי לדבר גם רוסית ואוזבקית. היה לי אז שם אחר, היו קוראים לי קארל. זה היה שם פחות יהודי, אז העדיפו להשתמש בו.

סופר לי שאחד הסבים מצד אימא היה איש מאוד דתי שהיה משתמש ב"גולם מפראג". בלילה זה היה חתיכת אדמה או חמר וביום זה היה בן אדם שהיה כמו רובוט והיה עוזר לו. הוא בירך 10 דורות קדימה, ולפי מה שסיפרו- הדור העשירי זה אני. ידוע לי שהסבתא שלי מצד אימא באה מפולניה או רוסיה. גם הסבא בא משם, והם היו אנשים עשירים.

אימא שלי הייתה אישה מאוד אנרגטית בשנות ה-20 של חייה. היא הייתה רוכבת על אופניים, עושה ספורט, רוקדת על הקרח ובכלל אהבה לרקוד הרבה. אחיה היה רופא שיניים, אח אחר גר בווינה, היה רופא ומת מדלקת ריאות בגיל צעיר. הבת שלו הייתה פה, היא כבר נפטרה אך הילדים שלה עדיין בקשר איתנו.

בדרך כלל הנשים היו סורגות בבית, היה מזג אוויר קר. היה מעין בית חרושת והיו נותנים להם דוגמאות הביתה. היו סורגים סוודרים וכל מיני דברים, מוסרים לבית חרושת ומקבלים על זה שכר. היא לא עבדה במשהו מיוחד, נשארה איתי בבית. אני גם רציתי שאשתי לא תעבוד, וככה אחרי הלידה הראשונה פאני אשתי נשארה בבית, היא סיימה אוניברסיטה כשהיא מנהלת חשבונות. רציתי שהיא תהיה בבית עם הילדים. קניתי לה אוטו, הייתה דואגת להורים שלי ושלה, היה בסדר גמור.

בשנת 1939 אבא עבד על אוטובוס ברדאון והסיע סוחרים יהודים. אז היו גרדיסטים, כמו אינטיפדיסטים כאלה. הם היו עומדים בכל מני מקומות בכפר ויודעים שצריך לבוא אוטובוס עם יהודים והיו בוזזים אותם והורגים גם. אבא, זכרוננו, היה איש מאוד חזק והוא ידע את זה והיה מסתדר איתם. היה אוסף כסף מהיהודים באוטובוס וכשעבר שם היה זורק להם את כל הכסף והאוכל שאסף. ראש המאפיה שהיה ידוע בכל הארץ, 'אנתונסקו' קראו לו, אמר שהוא מוכן לשלם כמה שצריך בשביל הראש של דוד, כי הוא היחיד שמביא סוחרים ועושה בלגאן גדול. היהודים הרגישו בטוחים איתו.

בשנת 1940 אבא ואימא מחליטים שאנחנו עוברים לצ'רנוביץ, שם אבא עבד גם על אוטובוס של הצבא הרוסי עבור הנשים של הקצינים.

נא ספרי/י על קורותיך בזמן המלחמה**(גירוש, גטאות, מחנות וצעדות מוות, במסתור או בזהות בדויה ושם בדוי, פעילות ותפקידים במחתרת, השתתפות בבריחה או בהתנגדות, האנשים שהיו בסביבתך בגטו או במסתור, במי נעזרת או אולי למי עזרת):**

כשהמלחמה התחילה הייתי בן 6-7. ב-1941 התחילו הגרמנים להיכנס ואבא קיבל הוראה לאסוף את כל הנשים של הקצינים ולנסוע לרוסיה. הוא אומר: "רגע אחד, אני לא נוסע. יש לי אישה וילד והם נוסעים איתי". הם הסכימו ואנחנו התחלנו לנסוע. באוטובוס היה מכל טוב, אוכל ושתייה, והם הובילו את האסירים שהלכו ברגל לכיוון רוסיה. פה יש הפצצות ואיך שהם עוברים, צועק אחד 'אני יהודי' ביידיש. אימא לקחה כיכר לחם וזרקה לו, אבל היו המון. הקצין הרוסי ישר ירה באוויר, והזהיר אותה "שלא תעיזי!".

פתאום היו המון הפצצות, והוא לקח את האוטובוס לתוך היער בין העצים, וכולנו נשכבנו ארצה. בין ההפצצות חזרנו לאוטובוס, וכל פעם שחזרנו הגיעו פחות ופחות אנשים. בסוף היינו חצי ממה שהיו בהתחלה. עמד קצין והורה לאבא שלי: "לא מעניין אותי, אתה נוסע על כולם! אנחנו חייבים להגיע לנהר וחייבים לעבור את הגשר!". ראיתי המון הרוגים, ילדים עם המעיים בחוץ, בלי ראש. אנחנו נוסעים ועוברים את הגשר, ודקה אחרי שעברנו פוצצו את הגשר. הם חיכו לנו. בצד השני גם כן היו המון הרוגים. עברנו בעיר קמניץ-פודולסקי, עד שהגענו לרוסיה יותר בפנים ושם לקחו את אבא למלחמה. נשארנו אני ואימא לנסוע לטשקנט באוזבקיסטן, שם התכוונו להשאיר לו הודעה איפה אנחנו בתקווה שהוא יצליח להגיע ונפגש.

נסענו ברכבת, לא היה מה לאכול או לשתות. הייתי קופץ בכל תחנה לקטר, לוקח מים רותחים ומוצא קצת לחם, מה שהיה, ואת זה היינו אוכלים. בטשקנט היו מיליון אנשים, פתקאות על גבי פתקאות. ראינו זוג שהכרנו, אבל האחראים שם אמרו לנו שכדאי לנו להמשיך לנסוע הלאה לנמנגן- מחוז באוזבקיסטן, כי לא היה מקום. המכירים נסעו הם לסמרקנד, מחוז באוזבקיסטן, עיר תעשייתית.

השארנו שם פתק שאנחנו נוסעים לנמנגן, לא יודעים אם יראו את זה. משם שלחו אותנו לקולחוז, מין קיבוץ לא קיבוץ, עובדים בפלחה ומקבל עבור זה חתיכת לחם. נתנו לנו חדר קטן מחמר, שם גרנו על הרצפה. היה שם הרבה כותנה אז היינו צריכים

להוציא את השורשים עם הידיים, ואני הייתי קטן. אמא תפסה עוד אישה אחת שבאה לבד מפולניה והן התחברו. אני הייתי מוציא מהר את הכותנה ושם באלונקה והן היו צריכות לעשות ערימות כדי לקבל את הלחם בתמורה.

לאחר זמן מה אימא נהייתה חולה, שלחו אותה לבית חולים ואני נשארתי לבד. הייתי בן 6 וחצי. הלכתי לעבוד בניקוי אורוות והייתי לוקח את הסוסים לנהר לשתות מים. זו הייתה העבודה שלי כל יום. התשלום שקיבלתי היה יונים וחתית לחם. יום אחד חברתה של אימא שאלה אותי: "אתה רוצה ללכת לראות את אימא?" אמרתי לה שכן. לא יודע איך נסענו, זה היה רחוק, אבל הגענו וראיתי אותה דרך החלון. אסור היה להיכנס כי היה לה טיפוס. ויום אחד היא חזרה.

בינתיים, אבא היה בחזית עם עוד יהודי אחד. היהודי הזה ידע רוסית ושמע בלילה את הרוסים מדברים: "מחר הגרמנים יכנסו, ואת שני היהודים האלה צריכים להרוג". הרוסי אמר לאבא שלי שהוא יודע איפה תחנת הרכבת כי הוא מקומי והם החליטו ללכת ברגל. היה שלג, חורף קשה, הם לא היו לבושים. הלכו ומרחוק ראו אור, הגיעו לתחנת הרכבת והשומר אמר שאין יותר רכבות. יש רכבת משא שלא עוצרת פה, אבל אני אסמן לו עם פנס צהוב והוא יאט, ומי שיתפוס - יתפוס.

אבא שלי היה בן אדם בריא, אמנם שם היה כבר שבור לגמרי אבל בקרון משא האחורי הייתה מרפסת והוא הצליח לתפוס בה ולעלות. השני לא הצליח לתפוס אבל אבא תפס לו את היד וגרר אותו עד שעלה. כך נסעו. כשהגיעו לתחנה ניסו לפתוח את הידיים ולא הצליחו, היה כפור. עד שפתחו הצליחו איכשהו עם שקים ובגדים קרועים להגיע לטשקנט. שם אמרו לו שמי שהגיע לפה נסע לסמרקנד, אז הוא נסע לשם בלי כסף, בלי שום דבר והלך לעבוד בבית חרושת לשמן. הם לקחו שקים, כל אחד 100 ק"ג, בהם היו גרעינים של כותנה וסחבו אותם עד בית החרושת. תמורת זה נתנו להם חתיכת לחם, אבל הוא היה קשה כמו אבן אז הוא היה עובר איפה שיש קצת שמש, ומרכך את הלחם בשמש וכך אוכל.

בהמשך אבא שמע איפה אנחנו. לאימא היו כמה דברים אז היא מכרה אותם תמורת קצת כסף וכך נסענו אני והיא לסמרקנד להביא את אבא. לא היה לו כסף להגיע אלינו. נסענו ברכבת ובאחת התחנות היינו צריכים להחליף רכבת. בתחנה חתנו לאמא את התיק שבו היה הכול. אבל היו שם משטרה סמויה והם תפסו אץ הנוכל ולקחו אותו ואותנו לתחנת משטרה. הרכבת כבר נסעה ותהיה נוספת רק למחרת. אבל יש רכבת בחזרה, אז נסענו חזרה. שוב איני יודע איך אימא השיגה קצת כסף, שלחה לאבא והוא נסע אלינו.

אבא הגיע אלינו חולה, אני זוכר אותו עם פרונקלים, מוגלות – ואין רופאים בכפר הזה. אמרו לנו ללכת לאחד ותיק שאמר לו לאכול כמה שיותר רימונים ויחד עם זה לאכול לבן שלא תהיה לך עצירות. הוא באמת ככה עשה, ותוך חודש ימים הוא התנקה והתחיל עבוד שם ועשה ניסים ונפלאות. כל הטרקטורים שלא עבדו שנים הוא תיקן, אני עזרתי לו והייתי עומד שם במפוח, והרווחנו קצת כסף. קנינו עיזה וכל יום חלבנו אותה וכך היה לנו חלב. קנינו עוד חיות משק, ככה המשכנו שנתיים והיה לנו טוב.

יום אחד הגיע צו שלפיו אבא היה צריך ללכת לעבוד עבור הצבא. הוא ועוד ארבעה גברים נסעו לצ'לבינסק, מחוז ברוסיה, איפה שהכפור. שם כולם הלכו לעבוד בפסי רכבת. שאלו שם אם יש מישהו שיודע לעבוד, מסגר או פחח, אבא הציע את עצמו ולקחו אותו לתקן תבניות. הוא היה סוגר את המכנסיים למטה, וכל יום היה מכניס למכנסיים קמח וכשחוזר הם היו מבשלים ועושים סעודות. הוא תמיד היה אומר: "הכי מעט היה לי". לאחר כמה חודשים הוא חזר, המשיך לעבוד ועשה קצת כסף.

בשנת 1944 נסענו חודש ימים על רכבות משא וחזרנו לצ'רנוביץ. שם אבא אמר לי שאני צריך ללכת ללמוד, אבל הרוסים שלטו אז הוא אמר לי להגיד שאבא ואמא עובדים. אסור היה שאימא לא תעבוד. אחרי שבוע שהלכתי לבית ספר מישהו אמר לי שמגיעים לאסוף ילדים לבית יתומים. איך ששמעתי את זה רצתי הביתה כאילו רודפים אחרי, חיפשתי את אימא, היא הייתה אצל השכנה, וזה היה הסוף של בית הספר ברוסיה.

אנא ספרי/ על קורותיך מתום המלחמה ועד עלייתך לארץ (השחרור וחזרתך הביתה, חייך אחרי המלחמה, העפלה/ עליה):

ב1945 נפתח הגבול בין צ'רנוביץ לרומניה. נתנו לנו לעבור, אני הייתי חולה מלריה ופתאום הייתי מקבל חום של 45 מעלות. קרובי המשפחה ברומניה שמעו שנהרגו בהפצצות, אז מייד נסענו לדודה שלי ושם טיפלו בי והבראתי. במשפחתה שני רופאים, היא פרופסורית, והם תפסו אותי ואמרו לי: "אתה צריך ללמוד רומנית ולהיכנס לכיתה שנה רביעית". אז למדתי איתם, עברתי את הבחינות ונכנסתי לכיתה בשנה רביעית. אחר כך למדתי גם שנה חמישית, שזה שנה ראשונה כמו כביכול תיכון של עכשיו. שם למדתי גם מעט צרפתית. אחר כך בשנה השנייה, למדתי חצי שנה שלאחריה עלינו ארצה ב1950.

אני הייתי חבר בקן "דרור הבונים יהוד" ברומניה. הצטרפתי בערך בגיל 12 וחצי. עשו לנו טיולים שם, דיברו על ארץ ישראל ועל החיים בארץ, דיברו על קיבוצים ועוד הרבה דברים. הייתי מגיע הביתה ומספר לאבא אז הוא ידע מכל הדברים האלה, אבל הוא היה מנהל מוסך ושם עבדו בשביל הממשלה ולא רצו לתת לו אישור לצאת מהארץ. אז מה עושים היהודים? התקשרנו לכל מיני

גורמים שהגיעו מהארץ לשם ועם כסף ופרוטקציות בסוף הרשו לנו לצאת. ככה הגענו ארצה, באוניה 'טרנסילבניה' והגענו לעתלית שם היה שער העלייה. אני לא כל כך זוכר את הדרך. היה לי חבר אחד ג'קי שהיה מעל הגיל שבו אסור לנסוע לבד לארץ, וכיוון שהוא נסע לבד הוא היה איתי ועם ההורים שלי. היינו חברים מאוד טובים, היינו יחד בבית ספר שם וגדלנו יחד אחרי המלחמה, עד היום אנחנו בקשר והיינו יחד איתו באוניה. אני רק זוכר שאימא כל הזמן בה ודאגה לנו אם אנחנו בסדר ואיך אנחנו מרגישים. והיא בעצמה הייתה מקיאה. עם מחלת ים היא הייתה.

נא ספרי על חיך בארץ

(תחושותיך בעת עלייתך ארצה, פעילותך הציבורית או התרבותית, המשפחה שהקמת, המסר שברצונך להעביר לדורות הבאים):

לא הייתה לנו אפילו אגורה שאפשר יהיה לזוז. אסור היה לקחת כסף איתנו אז בתור ילדים היינו רצים ליד השער והיו באים אנשים ומחלקים אותנו לאיזה משפחות ללכת. אז היו נותנים לך כמה גרושים וכמה מילים, כסף של אז. קיבלנו זריקות DDT, וכל מה שמספרים שאשכנזים לא קיבלו – הם כן קיבלו! אבל לא דיברו. בפרט העלייה של הרומנים הייתה עלייה שקטה. לא דפקו על שולחנות ולא שברו כסאות ולא עשו מהומות. מה שקיבלו הם אמרו "תודה רבה". עד היום אם אני מסתכל, העלייה הייתה טובה ושקטה. באותו זמן עלו בעלי מקצוע, רופאים, עורכי דין, אחיות ואז זו הייתה בעיה כי האינטליגנציה שלהם גבוהה אבל הם לא יכולים להשתמש בה.

אני עד עכשיו לא מבין למה יש הבדלים בין העדות. אני שואל למה אשכנזים ככה? רומנים ככה? מזרחים ככה? מה ההבדל ביני ובינך? גם אני קיבלתי זריקות כשהייתי ילד, גם לי נתנו DDT. אבל אבא, מהיום הראשון רץ לקבל עבודה וקיבל עבודה, ואימא קיבלה עבודה. הם התחילו לעבוד ומיד יצאנו והשכרנו חדר כדי לא להיות בלכולך ולהתקדם.

לאחר העלייה המצב לא היה טוב, עלינו בלי כסף עם מטען של 25 ק"ג. קודם לעתלית ואחר כך לפרדסיה. היינו באוהל עם עוד שלוש משפחות וירד גשם, וסבא היה שם קרטונים מסביבי. לא היו בכלל תנאים סוציאליים, אימא נהייתה חולה, אבא היה בעל מקצוע מצוין, ותוך כמה שבועות התחיל לעבוד ואנחנו עזבנו את בית העולים. היו שם כל מיני קומבינות, נוחיות לא היה שם רק בחוץ במשותף, ומקלחת לא הייתה. אחרי שעזבנו אמר לי אבא: "אתה הולך ללמוד". הייתי כבר ילד יותר גדול, רציתי לעזור לאימא שהייתה חולה, וללכת לעבוד ולעזור למשפחה אז לא למדתי והלכתי לעבוד.

עבדתי עם אבא במכונאות רכב, אחר כך הוא התפרסם עם כל הדברים שעשה וכך זה היה עד שהלכתי לצבא. אז לא ידעתי לכתוב ולקרוא בעברית. שלחו ליחידה קמ"ר להיות קצין משטרה צבאית, בסיס בפי-תל אביב. שם הייתי אחראי רכב, שם נודע למפקדת הבסיס שלא ידעתי לכתוב ולקרוא. היא הייתה מאוד נחמדה ואמרה שאני חייב ללמוד. אז היה עיתון עומר עם ניקוד, וישבו איתי ללמוד. כל ערב הייתי יושב ומעתיק ולא ידעתי מה אני מעתיק. לאט לאט זה נכנס לראש והתחלתי לקרוא ולכתוב תוך שנה וחצי בערך. אמנם אני מתפקד עם השפה אבל עד היום זה לא מושרש.

הייתי אחראי על כל הרכבי של המשטרה הצבאית, נוסע מבסיס לבסיס ולתחזק את המצב שם. לפני שהשתחררתי נפצתי.

בשנת 1952, בתקופה שהייתי בצבא, כשהייתי חוזר הביתה הייתי עוזר להורים שלי. הם קנו מקרובת משפחה חצי דונם אדמה בנתניה, נווה איתמר, ובנינו שם בית קטן. בהתחלה היו חיים בלי חלונות ודלתות, ולאט בנו את זה. הזמנים אז היו אחרים. היסודות בנו די מהר, כי עזרו לנו ואבא גם עבד וכולם עזרו, לא כמו היום שלוקחים את הקבלן והתהליך אחר לגמרי. תוך חצי שנה הם עברו לגור שם אבל הבית היה מוכן לגמרי רק אחרי שנה וחצי. הרבה זמן הם היו בלי דלת, אבל אז לא היו גנבים. החלבן היה בא בבוקר ומשאיר את החלב בדיוק במידה והיה בא אחרי העבודה בערך ב1 או 2 בצהריים ואוסף את הכסף ונוסע הביתה. לא היו גנבים בכלל עד תחילת 1954 ורק אז התחילו גניבות.

המשפחה של אימא ושל אבא הגיעו לארץ באזור קרוב לירושלים במבשרת ציון. עלינו כל אחד בתקופה אחרת, אבל בערך באותו עשור.

היום (25.12.13) קראתי באינטרנט על הרומנים, כתבו שאין לנו נציג בממשלה. אבל, גם אין לנו נציג בבית סוהר. עם כל זה שהדביקו לנו את השם שהרומנים גנבים, אף אחד לא יושב. היה כתוב שם ש"זו עלייה שבאה עם נעליים של גומי, שלא ישמעו אותם".

את פאני הכרתי בחתונה של בן דוד שלה שהיה חבר שלי ולמד מקצוע אצל אבא שלי. זה היה אחרי העלייה ואחרי הצבא. התחתנו ב1958. עבדתי באגד, במוסך, לא היה הרבה כסף אבל הצלחנו לקנות דירת חדר וכל החברים אמרו עליי 'מיליונר'. עם חובות, לא היו משכנתאות אלא שטרות. החדר היה גם סלון וגם חדר שינה לילדה שנולדה אחרי שנה. חברים היו באים אלינו. המטבח היה קטן כל כך עד שאם אני הייתי נכנס אז אשתי הייתה צריכה לצאת. בסלון היה מקרר עם קרח וכשהיינו חוזרים

מהעבודה הכול היה מים.

היינו עם הרבה חברים, היינו עוזרים אחד לשני. היינו הולכים למסיבות בימי שישי. כעבור שנה וחצי, עבדתי במוסף ופאני הייתה מנהלת חשבונות, הרווחנו קצת יותר וקנינו חדר וחצי. ככה לאט לאט התקדמנו ועכשיו אנחנו פה. תכננו את הבית ככה שיהיה לימים, יש חדר למעלה עם מרפסת שם הבן היה. שם יש מקלחת, מטבחון, הכול.

אני נפצתי בששת הימים בסיני. לקחו אותי עם הליקופטר לבאר שבע. היו שם המון פצועים, בלי ידיים ובלי רגליים. אמרתי להם שאני רוצה הביתה והם אמרו לי שאין איך לקחת אותי, בחוץ אין שום דבר והכול מת. מישהו אמר לי שהוא נוסע לתל אביב, אז נסעתי איתו. אני לא מגולח, עם כוויות, העיניים אדומות. בתל אביב היה הכול מת, לא היה שם שום דבר, צלצלתי לבן דודי והוא לקח אותי הביתה. איך שפתחתי את הדלת אשתי התעלפה. דוד שלי היה רופא, עזר לה להתעורר, שוב הסתכלה עליי והתעלפה. החלמה הייתה די טובה, הייתי בתל השומר. במבצע קדש הייתי גם פצוע.

כל יום אנחנו עושים הליכה והתעמלות ומקפידים לאכול נכון. אין לנו זמן לבלות. בשעה 6:00 שותים תה עם דבש ויוצאים לצעידה, עד 7:30. בערך 6 ק"מ. יש הרבה חברים שאנחנו פוגשים לפעמים, אז אנחנו יושבים לשתות משהו. אנחנו לא שותים קפה רגיל אלא קפה דגנים. גם תה אנחנו לא שותים עם תיון אלא יש לנו צמחי לואיזה, נענע, לימונית ואני מכין את התמצית. כל יום אני מכין מיץ טבעי. היום אני מכין תפוחי עץ ירוקים ואנגס, מחר זה תור הרימונים ומחרתיים זה תור של הגזר. אחרי שחוזרים, מתקלחים, מתלבשים. ב8:00 בערך יושבים לאכול דייסה מחומר מיוחד, זו ארוחת בוקר. הדייסה מומלצת. מסיימים בערך ב10:00. פאני הולכת להתעמלות פעמיים או שלוש בשבוע. משחקת ברידג'. אני עושה התעמלות פה בבית, יש לי מכשירים. עושה קצת יוגה ולאחר מכן קורא אימיילים, ומבצע שיחות בסקייפ.

כל שנה אנחנו נוסעים לחוץ לארץ לטיפולים לגוף. השנה היינו בסלובקיה שבועיים. יש להם טיפולים מדהימים, 4-5 טיפולים ביום. היה לי את המוסך הכי גדול בנתניה, באזור התעשייה הישן "חי", לסובארו ופיג'ו, שעדיין קיים. השארתי את השם. היו לי הרבה פועלים ערבים אז אני יודע גם קצת ערבית. ב-1992 פרשתי.

יש לנו שלושה ילדים: מלכה, אסתי ואסף. למלכה ארבעה ילדים: אורן שחזר בתשובה, אלון תלמיד ישיבה, נורית ותמר. לאסתי יש ארבעה ילדים: שחר, גל, סתיו ושי. ולאסף-אסי-יש שלושה ילדים: יואב, יונתן ויפתח-תחי.

כל שבת אני הולך לבית כנסת, בתור ילד לא הייתי הולך. פאני באה מבית יותר מסורתי. ברוסיה לא היינו חוגגים חגים, בכלל לא ידעתי שיש דבר כזה. בפעם הראשונה שלקחו אותי כאן לבית הכנסת וראיתי שאבא יודע הכול בעל פה, אני שאלתי אותו: "איך אתה יודע?". הוא הסביר שכשהוא היה ילד כולם היו הולכים לחיידר, כולם למדו תורה. בזמני כבר לא היה בזמן המלחמה.

הדברים שהכי חשובים לי הם קודם כל החינוך שנתנו לילדים מההתחלה היה דבר ראשון כבוד לכל בן אדם שפוגשים, ולא חשוב מי הוא או מה הוא. לפעמים אני נוסע באוטובוס או ברכבת ורואה אישה בהריון עומדת ובחורים צעירים יושבים עם הרגליים למעלה. תקום, תן לה לשבת, קצת כבוד. הדבר הבא זה להתייחס יפה לכולם, ומאוד חשוב לא לשקר כי זה היה הדבר הכי גרוע אצלנו. ככה הם גדלו הילדים שלי וככה הם מגדלים את הילדים שלהם. השתדלנו לגדל אותם באותם ערכים שאנחנו גדלנו בהם. וברור שהארץ! הילד שלי היה קצין, רב-סרן. שתי הבנות היו סמלות בצבא. כולם היו בצבא, גם הנכדים. גם מי שחזר בתשובה עשה שירות לאומי, הבנים לא כי זה מה יש.

מה שכן, מגדלים את כולם בדרך שידעו קצת דת. מקיימים קבלת שבת, שירים, כולם יודעים בעל פה את הברכות. אצלנו הבית כשר עם שני כוירים ואנחנו מדליקים נרות. חשובה לנו המסורת היהודית.

ראיון: אלה קואיפמן

נתניה, דצמבר 2013